

Suzana Tratnik

Simona Kopinšek s Suzano Tratnik

Kopinšek: Suzana, kaj trenutno pišete?

Tratnik: Nedavno sem končala mladinski roman, tako da bom v kratkem nadaljevala pisanje nove kratkoprozne zbirke, ki je že skoraj narejena. Vmes, torej prav zdaj, pa prevajam roman ameriške pesnice in pisateljice Eileen Myles. Vedno znova z veseljem in hvaležnostjo ugotavljam, da so mi ravno prevodi neizmeren vir navdiha.

Kopinšek: Že obisk spletne strani Mylesove je doživetje. Sta se spoznali? In seveda, kateri njen roman prevajate?

Tratnik: Prevajam roman *Inferno*, ki nima klasične strukture, to je zares roman pesnice, kot piše v podnaslovu, jezik je prefinjen, avtorica plava med temami, opisuje odraščanje v pesnico in lezbijko v New Yorku, svoja doživetja na potovanjih, vmes se znajde tudi njen predlog, s katerim je zaprosila za štipendijo. Všeč mi je njena ironija v prevpraševanju mesta ženske v družbi, v umetnosti ter kritično pretresanje odnosa ameriške družbe do "nerentabilnega" umetnika, umetnice, tistega, ki se ne prodaja v komercialnem smislu. Myles je živela v newyorških sedemdesetih in osemdesetih, ko je bilo tam veliko znanih umetnikov in umetnic. Na začetku svoje poti tako omenja tudi Patti Smith, Debbie Harry in številne druge. Ob takih knjigah vedno začetim lastne začetke odkrivanja pisanja, lezbičnega aktivizma in upornišтва, ko sem se kot študentka preselila v Ljubljano – čeprav je moja osebna zgodovina veliko skromnejša od kulturnega vrveža v New Yorku.

Kopinšek: Mladinski roman, ki ga omenjate, predvidevam, tematsko ostaja na marginalnem robu?

Tratnik: Hm, težko rečem. Je zelo drugačen od prejšnjega romana *Ime mi je Damjan*, ki, mimogrede, ni povsem mladinski. Junakinja novega romana išče svojo pot, a se ne najde ne v šoli ne v službi, zaljubi se v napačnega fanta, sita je maminih nasvetov, povsem nerealno pa obožuje odsotnega očeta, ki večinoma živi v tujini, tako rekoč eksotično življenje, kakor trdi sam. Njegova hči polaga vse upe le še v srečo pri loteriji, ker verjame, da denar reši in kupi vse, tudi boljšo življenjsko štartno pozicijo. Koliko ji sploh lahko oporekamo? Tokrat je margina premaknjena drugam, težišče ni toliko na vprašanju spolne usmerjenosti, pač pa na socialistični preteklosti, ki je sicer precej simbolizirana, na skromnem življenju, ki nikoli ne pade povsem na raven revščine, na sanjah ljudi v majhnih mestih v sedemdesetih in osemdesetih ... Vse to je kar dovolj za margino, se mi zdi. Sicer pa je vaše vprašanje zanimivo še z nekega bolj splošnega vidika, vsaj zame. Ali bi sploh kdaj napisala delo, ki bi se ukvarjalo s središčem, z glavnim tokom ... Zagotovo ne. Morda pa je tudi tako, kot je Matej Bogataj že pred leti naslovil svoje literarne eseje: *Obrobje brez središča*. Res pa je, da sama poiščem središče in težo prav na obrobju, zato takšna dela sploh nastanejo in se berejo.

Kopinšek: Ko že stojiva na obrobju, lahko torej sedeva, bova tukaj ostali. Roman *Ime mi je Damjan* so v šolskem letu 2014/2015 v sklopu projekta Rastem s knjigo Javne agencije za knjigo v dar prejeli dijakinje in dijaki prvih letnikov. Projekt ob darovanju knjige vključuje tudi gostovanje avtorice oziroma avtorja. Kako je bilo na literarni turneji po slovenskih srednjih šolah in knjižnicah? Sploh glede na dvojni odziv. Človeku se verjetno milo stori in hkrati v sebi besni ob ponavljajočem se dviganju prahu prav s problemsko literaturo.

Tratnik: Kakor pravite, odziv je bil res dvojen, z dveh različnih polov, tako rekoč. Povsod, kamor sem bila povabljen, je bil odziv zares krasen, kajti *Damjan* odpira številna vprašanja in nudi veliko možnosti za pogovor, manj pa daje pravilnih, instant odgovorov, kakršni so nekaterim očitno najbolj pri srcu. Seveda vem tudi za negativne, dušebrižniške odzive tako versko (ne)navdahnjenih spletnih strani kot nekaterih učiteljic in knjižničark, ki so grmele s svojih prižnic in niso "dovolile", da bi se ta roman sploh razdelil in prebiral. Namesto tega so ponujale knjige, ki govorijo o "drugačnostih" prek nedolžnih galebov in malih princev ter seveda odraščajočemu in radovednemu človeku premalo povedo. Ko je knjiga prvič izšla leta 2001 v specializirani zbirki Škuc-Lambda, ni nikogar preveč zanimala, gotovo ne v smislu, da bi se proti njej izvajal

moralni pogrom. Ko pa je bila izbrana za projekt Rastem s knjigo za srednješolce, je bilo poleg navdušenja tudi nekaj odzivov v smislu moralne skrbi o kvarnem vplivu na to ubogo, občutljivo mladino. Kot po navadi gre v takih primerih zlasti za občutljivost nestrpnih odraslih, ki se vse preveč vtikajo v to, kaj otroci smejo brati, gledati in spoznavati, čeprav ti otroci že zdavnaj vedo veliko več od njih. Menim, da ti odzivi o "nevarnosti" problemskih knjig kažejo na družbeno slepoto za določene teme oziroma predvsem na vztrajanje pri tej slepoti. Slišala sem za primere, ko so učenci v šoli odklonili določene knjige za domače branje, ker "niso bile všeč" njihovim staršem! Meni je to nepojmljivo, kot otrok sem živela v obdobju, ko so bili odrasli kar zadovoljni s tem, da si rad hodil v šolo in bral, doma mi nihče ni prepovedal nobene knjige, češ da ne bi bila primerna zame. Saj v resnici moraš vedno vsaj poskusiti brati knjige, ki te po izkušnjah in znanju presegajo. Samo to je učenje. Spomnim se, kako me je kot mlado najstnico iztiril in tudi razsvetlil britanski roman *Peklenska pomaranča* o nasilju angleških band štirinajstletnikov, ki ga je leta 1961 napisal Anthony Burgess. In ve se, kako močna je v tej knjigi osnovna ideja o nasilju družbe nasploh. Ali sem morda zaradi te knjige kdaj pomislila, da bi še sama ustanovila nasilno bando ali da so nasilneži kul? Nikakor ne. In prepričana sem, da večina tistih, ki prakticira nasilje v vsakdanjem življenju ali pijančuje in živi tjavendan, še pozna ne tega romana.

Kopinšek: Omejevanje, še huje, preprečevanje pridobivanja znanja v šoli je res skrb vzbujajoče ... Pisateljstvo je (po)klic(anost).

Tratnik: Preprosto je: Ne lažem. Kot ustvarjalec, ustvarjalka ne moreš lagati, kar seveda ne pomeni, da si dokumentarist ali da morajo biti v fikciji resnični dogodki. Tako je moje izhodišče. Že zdavnaj sem spoznala razliko pri sebi; kako občutim, ko pišem to, kar hočem in znam povedati, ali pa če sem poskusila napisati nekaj, kar je bilo morda obrtniško dobro izpeljano, a ni zarezalo. Za slednje je res škoda izgubljati energijo in čas. Pišem o tistem, kar me gane, premakne, razjezi, kar se samo od sebe poraja in napleta v mojih mislih in o čemer bi ne nazadnje želela sama brati, a tega nisem nikjer zasledila. Kakršno koli samoomejevanje tu ni na mestu – kot pisatelja, pisateljico te že tako omejujeta lastna domišljija in ustvarjalna moč, večkrat bi si želel iztisniti še veliko več iz obeh –, zato bi bilo res škoda pristajati na samocenzuro. Včasih niti ne vem, ali pa se k sreči ne zavedam, kaj vse lahko nekoga zmoti. *Damjan* je po slabih štirinajstih letih še vedno moteč tudi ali predvsem zato, ker svojega

spola ne doživlja tako, kot so mu ga ob rojstvu določili. Veste, včasih kar pozabim, da dušebrižniki ob taki tematiki raje vidijo avtorsko (samo) cenzuro, in se iskreno čudim, pa kje ti ljudje živijo in zakaj ne mislijo zunaj svojih okvirov.

Kopinšek: Kakšna vprašanja so vam na gostovanjih z *Damjanom* najpogostejše zastavljali? So bili dijakinje in dijaki zadržani?

Tratnik: Vprašanja so bila zelo različna, odvisno je bilo tudi od tega, koliko jih je knjigo prebralo in kako so se oziroma so jih pripravili na srečanje. Ponekod so v sodelovanju s profesorji in profesoriciami že vnaprej pripravili vprašanja, marsikje pa so jih postavljali sami, neposredno meni. Zanimalo jih je, denimo, zakaj je Damjan fizično tako močan, če pa je "punca" – tu smo veliko govorili o tem, da Damjan doživlja svoj spol drugače, kot so mu ga pripisali ob rojstvu. Nekateri so bili zgroženi, ker mu starši niso stali ob strani, zakaj so ga krivili, namesto da bi ga poskušali razumeti in priznati svoje napake, drugi so menili, da bi moral biti Damjan bolj "priden", manj popivati in poslušati očeta, pri čemer so spregledali očetovo spolno in še drugačno nasilje v Damjanovem otroštvu. Zanimivo pa je, da smo skupaj s profesoriciami in knjižničarkami večkrat ugotavljale, da Damjana prej poštekujejo dijaki iz problematičnih družin, hitro razumejo, da je bil zlorabljen na več načinov in da se upira nasilnemu očetu ter si išče mesto in spoštovanje v družbi, dijaki in dijakinje, ki doma nimajo večjih težav, pa so bili bolj nagnjeni k mnenju, da je Damjana treba disciplinirati in "popraviti" oziroma da bi vsi njegovi problemi izginili, če bi se končno prilagodil željam staršev in okolice. Seveda smo se pogovarjali tudi o transseksualnosti in transspolnosti, o LGBT-pravicah in podobno. Moram pa reči, da se mladi bralci in bralke niti niso pretirano ukvarjali z vprašanji spola in spolne usmerjenosti, ker jih to (še) ne zanima oziroma so vsaj v osnovi z vsem tem seznanjeni, se pa ne poglobljajo toliko, če se jih osebno ne tiče. Na neki šoli so mi rekli, da imajo tudi sami enega takega "Damjana", ki pa si potem ni upal priti na pogovor o knjigi. O teh temah bo treba očitno še veliko govoriti in jih poimenovati neposredno, s pravimi besedami. Zato je škoda, da zaradi zadržkov po nekaterih šolah veliko dijakov in dijakinj ni imelo možnosti govoriti o knjigi, ki je problemska in zato še bolj zahteva pogovor. Marsikomu bi lahko pomagala tudi v osebnem smislu. Nikomur pa ne koristita sprenevedanje in pometanje pod preprogo. Prav slednje velikokrat vodi v uničujoče življenjske navade, tudi zapijanje, ki je marsikoga tako zelo zmotilo, češ da knjiga nekritično popisuje in skoraj zagovarja popivanje – preseneča

me, da nekateri ne vidijo prek tega žuriranja junakov in junakinj, ki je bolj simptom, nikakor pa ne bistvo. Realnost je zelo pogosto nevšečna, tudi v prozi seveda, mi pa imamo možnost, morda dolžnost, da se vprašamo, zakaj je tako in kaj bi lahko bilo drugače.

Kopinšek: Družina je celica družbe in vsaka vrata skrivajo skrivnosti. Slovenski narod je zelo vaje molčanja in sklanjanja glave na eni ter pogosto prepozna ali nepremišljenega vika in krika na drugi strani.

Tratnik: Kajpada, začelo se je že z Zofko Kvedrovo. Kako je bila osovražena, ker je v svojih črticah odkrito pisala o nerazumevajočih in grobih starših. V naturalističnem romanu *Njeno življenje* je popisovala alkoholikovo uničevanje vsega okoli sebe, a izid je bil tudi ta, da so ji dušebrižniki zamerili pretirano opisovanje. Vedno je kriv tisti, ki na nekaj pokaže brez olupšav.

Resda niti ne vem, zakaj govorimo o "skrivnostih", saj so neprijetnosti del življenja, družinskega ali partnerskega ali samskega. Po drugi strani pa so te tako imenovane sramotne podrobnosti dobro izkoriščane za najrazličnejše resničnostne šove, kjer pa so seveda le vedno znova banalizirane in razprodane. Za histerijo, vikom in krikom vedno znova pride le molk.

Kopinšek: Zakaj se leta 2015 nekdo boji knjige oziroma literature? Dobre literature? Soočanje je resda mukotrpno delo. Se sčasoma človek navadi na brezglavo sprožene bitke, ki temeljijo na govoricah in nepoznavanju knjižne vsebine? Ali postajate jekleni?

Tratnik: Ne vem, ali gre ravno za strah pred literaturo, ker knjige zvečine demonizirajo ljudi, ki jih ne berejo in ne vedo, kaj je dobra literatura – zanje je morda dobra tista literatura, ki pocukrano govori o dobrih ljudeh in kjer se vse konča lepo in prav, torej navaden šund. Res pa te ljudi vodijo močni ideološki razlogi in potreba po totalnem socialnem nadzoru, ki se mora začeti že zelo zgodaj. Zato hočejo, da predvsem otroci in tudi drugi odrasli vidijo in gledajo samo tisto, kar dežurnim nadzornikom samim ustreza. Najbrž je to strah pred tem, da bodo morda uvideli ali spoznali kaj drugačnega. Toda – ali se ni v zgodovini to že stokrat in tisočkrat zgodilo, da smo prebrali nekaj, kar nam je dalo misliti drugače, videli in slišali stvari, tako v življenju, kakor znanosti in umetnosti, ki so premaknile naše mentalne meje? Se ne dogaja to tudi zdaj? Seveda se. Ravno zato pa nekateri ves čas bijejo plat zvona, ki ga slišijo samo še sami. Seveda pa

z veseljem naredijo škodo še komu. Tako z govoricami kakor z načrtno kreiranimi lažmi, denimo, o literarnem junaku Damjanu, ki "se po operaciji spola zadovoljno opazuje pred ogledalom", kot sem prebrala v nekem spletnem kvazimediju. Čeprav v romanu ni nobene operacije nobenega spola in Damjan nikjer ne govori niti o želji po operaciji – zgodba ni zastavljena tako; ne gre za to, kaj hoče narediti junak, da bi ustregel okolju (se spremenil na kakršen koli način), ne, on kratko malo ve, kdo in kaj je, in "se ne bo nič spremenjal, saj ni noben transvestit".

Kopinšek: Kot kaže, živimo v času izrazito usmerjenih družbenih kazalcev. Medvrstniško nasilje je tudi pogosta tema problemske literature. Če se lahko vrednost posameznika določi že zaradi pričeške, tetovaže ali stila oblačenja, kar je v času kapitalizma, ki je s stopali še vedno v socializmu, vse bolj prisotno, se mi zdi ne le odziv na roman, ampak tudi sprejetje *Damjana* v dogovorjeni družbeni resničnosti, v nekem okolju, razredu, doma, tudi izrazito dvojno. Literatura je zares čisto družbeno zrcalo. V Mariboru sem pred leti doživela strašljiv napad na skupino Lingsium. Ampak v prestolnici živite vi...

Tratnik: Tudi ta naša prestolnica je majhna. Večkrat me v tujini vprašajo, ali je varno hoditi po Ljubljani kot gejevski ali lezbični par z roko v roki. Moj odgovor je: Ne. Ravno za toliko primerov uličnega nasilja nad drugačnimi vem, da se počutim preveč odgovorno, da bi rekla, da je varno nositi glavo na prodaj – to namreč počneš, če se preveč "razkazuješ". Ne moreš kar tako biti to, kar si – to je lepa floskula na kakšni majici, ne pa dosti več.

Na dan državnosti leta 2009 je v okviru Tedna Parade ponosa v Cafeju Open potekal literarni večer z mladimi gejevskimi avtorji in lezbičnimi avtoricami, ki sem ga vodila jaz. V trenutku, ko so dogodek napadli zamaskiranci z baklami in s kamni, je pisateljica Urška Sterle govorila o Jamesu Baldwinu, izjemnem ameriškem avtorju, ki je bil črnc in gej. Oboje odkrito in ponosno. Koliko naj še sploh povem, da se ne ponavljam kot papiga? Kdo mi bo še zatrjeval, da "ni pomembno, kdo si in kaj si, ampak kako pišeš", kar pomeni, da nočejo, da se "poudarja" drugačnost in da se literatura boja izkorišča v aktivistične namene. Slabe literature ni mogoče izrabiti za nič.

Ravnokar berem o Frlićevi tribuni *Ženske v vojni* v reškem gledališču, pred katerim so se zbrali tisti, ki "merijo višino koruze", torej nacistično pozdravljajo in grozijo gledalcem, nastopajočim in režiserju, pretepli so novinarja ... To so zaščitniki morale in nacije in države oziroma njihovi

ulični zastopniki – nasilneži, ki v ospredje vedno postavljajo vrednote družine, moškosti in ženskosti, otrok ... Narobe svet. Bolan svet.

Kopinšek: Je po vaših izkušnjah podeželsko okolje glede tovrstnih vprašanj še vedno stereotipno zaprto?

Tratnik: Pravzaprav nimam izkušenj s podeželskim okoljem, katerega miselnost je tudi sicer del mestne mentalitete – sploh ni tako velike razlike med obema, kot bi mi to radi videli. Vedno me je bilo strah malih, nadzorovanih okolij in zaprtih skupnosti, kjer vsak vsakogar pozna in kjer nisi nikoli dovolj “normalen” – to je znano idealno okolje v klasični grozljivki (*smeh*). Mnogi moji znanci in znanke začenjajo v odrasli dobi sanjariti o idiličnih hiškah v vasicah na robu gozdička, o miru, ki ga bodo menda tam našli. Jaz že ne. Jaz nočem nazaj k naravi, ampak nazaj h kulturi – drugega niti nimamo, saj je koncept naravne narave popolna iluzija.

Kopinšek: Se vam zdi, da se učiteljice in učitelji zavedajo moči svojega dela? In seveda je to vprašanje treba zastaviti tudi o starševskih vlogah. Starševstvo sploh ni lahka naloga. Je naloga življenja. Vi nimate otrok ...

Tratnik: To je bila moja izbira, da sem “child-free woman”. Čeprav seveda poslušam, kako pa to, da nimaš otrok, kaj pa potomci, pa kdo bo skrbel zate na stara leta, a ti ne tiktaka biološka ura, mar ni materinstvo naravna potreba vsake ženske ... Zadnje čase se seveda tudi veliko lezbijk in gejev odloča za starševstvo. Ta boj seveda podpiram, ampak to ni revolucija, na katero bi jaz prišla.

Težko je biti starš, gotovo, nič bolj ali manj, kot biti otrok. Samo sami smo odgovorni za vloge, ki smo si jih izbrali ali pa (so nam jih) zgolj naprtili. Biti učitelj/-ica pa je poklic, ki so mu nekateri predani bolj, drugi manj, pa tudi sicer izgublja vrednost, avtoriteto, precej slednje se jim tudi jemlje na račun pravic in zahtev staršev in otrok. Zanimivo je tudi, koliko je stokanja o tem, da feminizacija učiteljskega poklica škodi zlasti fantom, ker da jih preveč vzgajajo ženske. Po drugi strani pa je povsem jasno, da za moške to področje očitno ni dovolj prestižno, zato se tudi malo vključujejo vanj – razen na najvišjih ravneh, seveda. Mislim, da je problem v prepričanju, da je vzgoja majhnih otrok nekakšno podaljšanje “naravnega” poklica ženske – matere.

Kopinšek: Ste prebirali knjige o možganih? Ženskih in moških? Ženske naj bi bile zaradi možganskega centra za komunikacijo bolj nagnjene

k družabnim poklicem, moški naj bi zaradi njih zmogli opravljati bolj samotarska dela. Pisateljjevanje je samotarsko početje. Biti z vsemi in hkrati z nikomer ...

Tratnik: Ne berem knjig o možganih, genih, hormonih, berem knjige o psihoanalizi, berem družbenopolitične analize – kar se tiče t. i. strokovne in stvarne literature. Literatura in t. i. raziskave, ki mrzlično iščejo biologistične dokaze, da bi končno “znanstveno” utemeljili, denimo, razlike med spoli ali med rasami, sodijo v 19. stoletje. Seveda pa se nekateri nad 19. stoletjem močno navdušujejo še v 21.

Nisem tako prepričana, da je biti umetnik/-ica tako zelo samotarsko – morda je tudi to romantična iluzija. Sama resda nimam veliko stikov z ljudmi, jih pa zato večinoma lahko izbiram. Vidim, kako se nekateri pritožujejo nad osemurnim delavnikom, nad službami, kjer se mučijo in trpinčijo, ko pa pridejo domov, so brez energije in – osamljeni. Samota ni samo fizična, ne nastopi samo takrat, kadar nisi obkrožen z ljudmi. Je pa res, da v samem aktu pisanja ne potrebuješ zraven sebe nikogar več, vse je že v tvoji glavi, in v tem procesu ni nobene samotnosti, je samo delo, ki ne razmišlja o tem, kakšno je v očeh drugih ...

Kopinšek: Nadaljevanje vprašanja bi bilo morda primerno za začetek pogovora: Katera knjiga, če se spomnite, vas je nagovorila tako zelo, da ste prišli za pero? Ali je bil svinčnik (*smeh*)? In seveda, kdaj ste prvič zapisali vrstice, ki so začele vašo literarno pot v družbo?

Tratnik: Teh trenutkov ne morem izluščiti, ne spomnim se jih več. Ni bila samo ena knjiga. Rada sem brala že v otroštvu, ko sem se naučila brati in pisati, čeprav še knjižne slovenščine nisem razumela zelo dobro niti vsebine vseh knjig. Moj prvi jezik je bil prekmurščina. A rada sem pisala, kar koli, ker je bila to veččina, ki se mi je zdela skorajda magična. Nekaj misliš in to daš takoj ven – s pisano besedo in tako nespodbitno to sporočiš tudi drugim, materializiraš. To je čarovnija. Morda je bila zame že to pot v literaturo. Morda moje prve zgodbe o petelinu, psu, zajcu, vesoljskih ladjah ..., moji spisi v šoli ..., osebnoizpovedni izlivi, poskusi dadaističnega pesnjenja ... Vedno sem pisala, a ne prav veliko, dokler ni moje pisanje postalo profesionalno – takrat, ko sem uradno dobila status samozaposlene pisateljice, takrat sem si rekla, zdaj pa imam možnost in dolžnost, da res pišem. Tako banalno je to.

Kopinšek: Bi se morebiti zdaj pogovarjali o heteroseksualni literaturi in problemih heteroseksualcev (*smeh*)? Malce provociram. Nekoč sem

doživela, ko je novinarski kolega snemal televizijsko anketo o gejih in lezbijkah, pa mu je nekdo z čez obraz narisano zaskrbljenostjo, pravzaprav ogorčenostjo odgovoril z vprašanjem: Vi ste heteroseksualec? Kolega je obnemel ... in dojel. Živi in pusti živeti je preprosto vodilo.

Tratnik: Nekoč je novinar na cesti spraševal ljudi, ali jih motijo heteroseksualci – večina se je zmedla, misleč, da se govori o homoseksualcih, in zatrjevala, da nima nič proti njim – proti heteroseksualcem. A to so igrice za pred (skrito) kamero. V svetu vlada globoka samoumevnost glede tega, kaj je prav in normalno, to so stvari, ki jih branimo brez argumentov, češ, tako pač je, da je večina ljudi heteroseksualnih, ker se moramo razmnoževati, da je ženska naravno nežna in bolj predana, moški bolj zaščitniški in promiskuiteten ... Vse te zljajnane “resnice” prodajajo tudi ženske in druge pogrošne revije, ki se po drugi strani sprenevedajo, da so namenjene t. i. moderni ženski, ki pa je “ni sram povedati, da doma kuha marmelado”. Pa koga sploh briga ta marmelada? Še vedno gre za slabo prikrito vsiljevanje miselnosti, naj bo le sram tiste ženske, ki niso dovolj ženstvene. To pa seveda nikoli niso in nikoli ne bodo, ker se potrošništvo mora hraniti z ideologijo “pravih” spolov.

Marsikoga zmotijo t. i. specializirani literarni večeri, na katerih berejo geji in lezbijke ali pa samo ženske. A sama sem bila navzoča na mnogih branjih in kulturnih dogodkih, ki so bili izključno moški, ženske pa so se dele v publikli in ploskale, a to ni nikogar zmotilo. To je ta samoumevnost, npr. trije ali štirje moški nastopajo na literarnem večeru zato, ker so pač dobri, ne zato, ker bi bil to “moški večer”, ker to tako in tako ne obstaja. Če pa v enem večeru daš na oder deset žensk ali petnajst oseb LGBT-populacije, je to “program”, ki menda škoduje literaturi in nastopajočim. A največ škode naredijo tisti in tiste, ki taka prepričanja širijo.

Kopinšek: Kako pošten pa je po vaših izkušnjah in mnenju literarni “boj” v knjigah? Se vam kdo zdi privilegiran?

Tratnik: Privilegiji so vedno, so takšni, ki se delijo direktno nepošteno, in takšni mehki, na katere je težje pokazati s prstom. Ko sem prišla v Ljubljano študirat, sem se počutila zelo provincialno in neuko v primerjavi s kolegi in kolegicami na faksu, ki so bili za študij dobro pripravljeni, še zlasti tisti iz Ljubljane, katerih starši so že imeli univerzitetno izobrazbo. Če pa po znanju in izkušnjah in aspiracijah presežeš okolje, iz katerega izhajaš, si na svoji poti sam – kar je lahko hkrati prekletstvo in prednost.

Pri nas je še vedno zelo močan vpliv družinskega okolja in prevladuje nepotizem pri zaposlovanju, gradnji kariere in podobno.

Najbrž pa imam srečo, ker živim malo odmaknjeno od tukajšnjega literarnega sveta oziroma druženja in trgovanja v tem svetu. Marsičesa enostavno ne vem. Preseneti me, ko slišim, da nekateri avtorji in avtorice znajo postaviti visoko ceno za svoje delo ali zahtevati protiusluge od založnika, ki si želi izdati njihovo knjigo. Meni je to nepojmljivo. Ker nisem "zraven", nimam dovolj insajderskih informacij, in to me veseli, ker me ne more obremenjevati tisto, česar ne vem in ne počnem. Prav tako zelo malo sodelujem z drugimi pisci in piskami pri nas, najbrž zato, ker smo si zelo različni, ker se gibljemo v različnih svetovih. Neka kolegica me je nekoč ošvrknila, ker po njenem nisem bila dovolj kritična do privatizacije na literarno-založniški sceni, ampak sem celo rekla, da mi veliko moči pobere ukvarjanje z lastnim delom in drugimi vprašanji v mojem življenju. Še najbolj se počutim doma na LGBT-literarni sceni, čeprav lezbijke in geji, ki pišemo, ne nastopamo kot dobro organiziran krog in med seboj nismo vedno prijateljski in solidarni.

Kopinšek: Človek ste. Tudi drugi. Z razlikami v potrebah, seveda, a s strinjanjem in nestrinjanjem v odnosih ... Ves čas čakati na varovanje jate se verjetno prej kot slej izkaže za utopično bolj ali manj za vsako skupino posameznic in posameznikov, ki jih družijo skupni interesi ...

Tratnik: Ne strinjam se, da smo ljudje kot vsi, še manj, da smo "samo" ljudje. Te kategorije ne obstajajo in ne veljajo za nikogar. Prečijo nas realne razlike, sekajo nas in (raz)družujejo, tudi plemenitijo in izolirajo. Seveda ne diham drugače, zato ker sem lezbijka, ampak živim z nekakšnim družbenim oklepajem. Ko hodim po cesti, gledam reklame, panoje, izložbe, poslušam radio, gledam filme, prisluškujem mestnim šumom in hrupu ..., vem, da vsaj 90 % tega sveta utripa v drugem ritmu, v katerem sama ne plešem, moram pa v njem vsaj znati hoditi, in ta svet se gradi na izkušnjah, ki jih ne doživljam kot svoje, jih pa seveda poznam, ker so samoumevne in večinske, ne velja pa tudi narobe: večini ni treba razumeti manjšinskih izkušenj oziroma je vseeno, četudi jih razume povsem narobe. Zato je zame vitalnega pomena, da obstaja lezbična scena, kjer mi ni treba biti lezbijka, kjer moje izkušnje niso v oklepaju.

Kopinšek: Vrniva se k vaši literaturi. Ko sem za pripravo pogovora prebrala vaš opus, sem opazila, kako otroško je vaše pisateljsko oko. Z izjemno usmerjeno pozornostjo v detajliziranje in čutenje okolja. Pri branju *Rezervata* sem kar vohala "knjižne rezervate".

Tratnik: Izkušnja otroštva je ena najpomembnejših v življenju, to je naš start v življenje, ki je lahko nizek, visok, težek, nezahteven... Seveda pa zdaj pišem zgodbe iz otroške perspektive, ki je povsem realizirana v perspektivi odraslih izkušenj. Brez mojih znanj in izkušenj iz odrasle dobe teh zgodb iz otroštva nikoli ne bi bilo. Preprosto rečeno, zanimalo me je združiti pogled odraslih in otroških oči, mišljenje velikih in malih, vsevednih in malovednih. Želela sem poiskati tudi točke, kjer otrok in odrasel mislita isto, le da odrasli človek tega ne bo pokazal tako odkrito, morda se bo celo sramoval kakšnih nenadzorovanih besed in občutkov ter jih preoblekel v nekaj drugega – in to preoblačenje mala junakinja v mojih zgodbah ostro zaznava. A da bi znala to povedati in izraziti, potrebuje tudi pripovedovalsko zrelost.

Pri tem moram poudariti, da je veliko stvari v teh zgodbah izmišljenih, dodanih, fikcionaliziranih, včasih tako zelo, da še sama kot verjamem, da poznam vonjave in okuse in ljudi, ki jih sicer v življenju nisem srečala.

Kopinšek: Rada bi spomnila na slikanico *Zafuškana Ganca*. Leta 2011 je bila nominirana za desetnico. Mimogrede: odlična zgodba za animacijo. Že dolgo vas želim vprašati, pa mi oprostite morebiti presplošno vprašanje: zakaj podgana in kura? Tukaj sta osrednja junaka prebivalca marginalnega živalskega sveta: sicer zelo inteligentna podgana kot del smrdljivega in smetiščnega, kanalizacijskega sveta ter neumnosti obtožena kura, ena od živali, s katerimi se človek najpogosteje prehranjuje.

Tratnik: Podgane kar dobro poznam, imela sem tudi dve beli hišni ljubljenci, Thelmo in Louise. V tistem obdobju sem o njih veliko brala, gledala dokumentarne filme ter ob tem povsem pozabila na primarni gnus, s katerim se odzovemo nanje. Podgane so prijateljske in komunikativne živali. Kure pa poznam še iz otroštva, poznala sem jih po osebnih imenih, ki sem jim jih dala, veliko časa sem preživljala z njimi v kurniku in na dvorišču, spoznala sem njihovo kurjo govorico in obnašanje. In sploh ne vem, od kod neumno prepričanje, da je katera koli žival "neumna", morda je to opravičilo za to, da se z njimi najpogosteje prehranjujemo, kot ste napisali.

Morda sta si mi podgana in kura zdeli dobra lika tudi zato, ker še nista tako izrabljena v živalskem pripovedništvu. Opazila sem, da so na predstavah slikanice starši svojim milim otrokom avtomatsko razlagali, da je to zgodba o podgani in "miški" – nekateri ne opazijo, da gre za drugo vrsto glodavca, drugi podgano "prevedejo" v sprejemljivejšo miško.

Sicer me ni še nihče vprašal, ali je zgodba o prijateljstvu med podgano Ganco in kuro Kokojem resnična, zato naj povem, da ima njun odnos podlago v realnem prijateljstvu in ljubezni – in sploh si ni bilo treba veliko izmisliti (*smeh*).

Kopinšek: Vas je prejetje nagrade Prešernovega sklada, naj se znova zapiše, da ste jo prejeli za zbirko zgodb *Vzporednice*, zaščitilo (pred čim)?

Tratnik: Dobro vprašanje – pred čim? Morda pred nespoštovanjem. Upala sem, da me bo zaščitilo pred revščino na stara leta, a žal se izrednih pokojnin za umetnike in umetnice, seveda, ne podeljuje več. Zato upam, da bom lahko delala in tako tudi živela do smrti.

Državna nagrada je vsekakor zelo pomembna, nanjo se sklicuješ tako sama pred sabo kakor pri prošnjah za štipendije in v CV-ju. Še zlasti zato, ker je to edina nagrada, ki sem jo prejela za svojo literaturo.

Kopinšek: Kaj najbolj pogrešate v domačem literarnem oziroma kulturnem prostoru?

Tratnik: Ne vem, ali še sploh kaj zares pogrešam. Seveda se mi zdi naš prostor mnogokrat premajhen, tako fizično kot mentalno. Ne moremo se ravno pritoževati, da se na področju kulture in literature ne bi veliko dogajalo, ogromno je festivalov in prireditev z zelo dolgo tradicijo, ki še vedno delujejo po preverjeni in uspešni formuli. A vse več je tudi novih prirediteljev, ne vem pa, ali to nujno prinaša tudi več boljših, kvalitetnejših in več unikatnih dogodkov. Kar si želim, je morda manj predvidljivosti, manj furanja meščanskosti, več ženskih, manjšinskih tem, ki ne bi bile le sporadična in dobrodošla popestritev “prave” kulturniške scene in srenje. In potem ugotovim, da je to, kar si želim, bolj ali manj zunaj že utečenih kulturnih tokov in dogajanj pri nas. Me pa vsekakor veseli, da je veliko literarnih iniciativ in prireditev v Sloveniji povezanih s podobnimi v tujini. Tako sodelovanje na mednarodni ravni, živahno prepletanje in zoperstavljanje različnih kulturnih tradicij, zgodovin, izhodišč in perspektiv je nujno in je naravno zdravilo proti zatohlosti.